

פסוקים

נסיון הכסף

וכן יצחק שנעקד על המזבח, ואחרי כל המאורע היה עולה לפי דעתנו שלהיות עולה תמימה לא בשבילו, אך יצחק עמד בנסיון והבין שאדרכה אם ה' מנסה אותו בזה בהכרח שזהו תפקידו בחיים. ולכן המשיך להיות סמל העבודה של כלל ישראל.

הנה הנסיון של "לך לך" צריך עיון, שהרי הקב"ה הבטיח לו "ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה?" רש"י ד"ה "ואברכך" כותב שהכוונה לממון, ואם כן מי לא היה עוזב את ביתו כשהובטח מפי הקב"ה בברכות כאלו?

וכן יעקב, כל חייו היה במצבים של רמאות ושקרים כגון עם עשו ולבן, וכפי החשבונות שלנו היה עליו להחליט שלהיות מאה אחוז איש אמת פשוט לא מציאותי בחייו. אך אדרכה יעקב עמד בנסיון וככל שהיה יותר קשה, עבד על עצמו יותר שלא יצא שקר מפיו. על ידי עבודה תמידית כזאת הפך יעקב להיות סמל האמת.

עוד יש להקשות, שאם היה זה נסיון גדול ללכת לארץ כנען, הרי גם לוט הלך עם אברהם ומדוע לא זכה לאותו עשירות שזכה אברהם אבינו? ובאמת בפסוקים מבואר שגם ללוט ההולך עם אברהם היה צאן ובקר ואהלים, דהיינו שגם לו היה הרבה כסף, אך כאשר נלחמו ארבעה המלכים נגד מלך סדם ועמרה, כתוב "ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברהם וילכו". משמע שבאמת היה אמור להיות ללוט ממון כמו אברהם אך ה' גזר שילקח ממנו ממונו, וצריך ביאור.

היוצא מכל הנ"ל שאדם צריך לעבוד בשביל מדות טובות, וכפי רבוי הנסיונות באותה המדה כך עליו להתגדל בקניית מדה זו. האבות הצליחו לעשות כן והנחילו לישראל מדות אלו.

הנה בפסוקים מבואר שהיה ריב בין רועי מקנה אברהם ורועי מקנה לוט, והחליטו אברהם ולוט להפרד, "ויסע לוט מקדם" להתיישב בככר הירדן. בפשטות משמע שהיה זה מריבה ביני ממונות אך רש"י ד"ה "מקדם" ("ג,י"א) הביא מדרש אגדה "הסיע עצמו מקדמונו של עולם, אמר אי אפשר לא באברם ולא באלוקינו", הרי שהיה חסרון באמונתו של לוט וצריך עיון.

לפי יסוד הנ"ל ניתן לתרץ את קושיותנו לעיל. ראשית כל, נסיון אברהם היה דווקא עם העושר והברכות שה' הבטיח לו. דהיינו, שהקב"ה נסה את אברהם האם ימשיך להיות אותו אברהם איש החסד עם כל הכסף שעכשיו יהיה לו, או שחס ושלום הכסף יהיה לרעתו, ובמקום לעשות צדקה וחסד עם הכסף ישמור את הכסף לעצמו. אברהם עמד בנסיון אך לוט לא הצליח. ומאחר שלוט לא נזהר בענייני גזל כמו שמביא רש"י שרועיו היו מוליכים מקניהו בשדות אחרים, היה סופו של דבר שכל הכסף שקבל נלקח ממנו.

כבר דברנו בענין האבות אשר הם סללו לנו הדרך לעבוד את ה'. אנשים חושבים שאברהם נולד כאיש חסד וכאשר יצא מבטן אמו יצא עם תיק של "הצלה" בידו ושאל אם משהו צריך עזרה, וכל ימי חייו היו שרשרת של מעשי חסד מחמת תכונת נפשו וטבעו וכן יצחק, שהוא עמוד העבודה יצא מהבטן עם ספר תהלים, ולהיות דבוק בעבודת ה' כל ימי חייו עלה לו בקלות. וכל חייו היה לו קל להיות דבוק בעבודת ה'. וכן יעקב היה מקטנותו איש אמת, וכל חייו בקל היה לו לחיות במדת האמת, אמנם זה אינו אדרכה! כל אחד מן האבות גדל עם מצב ממש הפוך מנטייתו, כל אחד מצא את עצמו נלחם לשמור על המדה השניכה לו. בודאי יתכן שנולדו עם נטיה למדות שלהם אך ההתנגדויות התמידיות שהיו צריכים להתמודד עמהן בכל עת, היו בודאי מביאים תוצאה שאין באפשרותם לשמור אותה המדה. על דרך משל, אברהם אבינו שגדל בסביבה שלא האמינה בקב"ה, והיו לו הרבה מתנגדים, וכמובן שקשה מאד להטיב למי שאורב על דמו, ובכל זאת עבד על עצמו להיות איש חסד ומקרב גדול, ומעורב עם הבריות, אף שהיה בזה קשיים רבים.

ולהבין יותר בעומק את דברי רש"י שמבאר איך שלוט נסע מקדמונו של עולם, יש להזכיר את דברי הנועם אלימלך באגרת הקדש, שכותב בשם חכם אחד, שבאשר בטלו חכמים את היצר הרע לעבודה זרה, לא בוטלה התאוה הזאת לגמרי, אלא שהועבר היצר הרע מעבודה זרה לכסף. הנועם אלימלך מלמד אותנו שאותו יצר הרע שגורם לאדם לתלות בטחונו והצלחתו בכסף, הוא אותו יצר הרע שגורם לאנשי דורות הקודמים לעבוד עבודה זרה. וזה מה שקרה ללוט, שמכיון שתלה הצלחתו בכסף היה בזה התחלת עבודה זרה והתנתקות מהקב"ה.

זהו התפקיד של כל אדם, להתמודד דווקא עם הנסיונות שה' שולח לו, ובזכות זה נזכה כלנו לעבד את ה' שכם אחד, בביאת משיח צדקנו כמהרה בימינו אמן.

בַּעֲבוּרָהּ בַּחַיִּים זֹכֵר הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁקָּרָא
 אֵינִי וְאֵינִי, אֲבָל לְאַחַר פְּטִירָתוֹ שׁוֹכַח הַשֵּׁם
 כַּפְּדוּ, עַל כֵּן מְקוּבָּל לְרֹדֵ"ל שְׁוֹאֲלִין לְרַשֵּׁעַ
 שְׁמוֹ, וְהוּא שׁוֹכַח וְאֵינִי יוֹדֵעַ שׁוֹם שׁוֹם,
 שֵׁם הַקָּדוֹשׁ נִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ, וְהַשֵּׁם דִּס"א לֹא
 מֵעוֹלָם, וְלִכְךָ אֵינִי יוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב, וְהוּא
 שֶׁאֵמְרוּ רַו"ל שְׁבַמְצִירִים לֹא שֵׁינוּ אֵת
 [ויק"ד פל"ב ה"ן], וְשִׁמְתִי מַחֲסוּם לִפְנֵי
 בּוֹמְבֵי בּוֹמְנֵינוּ וְהוּא עֲצַת הַס"מ, וְהַמְשַׁכֵּל
 דָּבָר יִירָא וְיִפְחָד לְנַפְשׁוֹ הַיְקָרָה, אֲשֶׁר מִי
 לֹא שֵׁינָה אֵת שְׁמוֹ הַנְּכַבְדִּי, וְהֵנָּה הַצְּדִיקִים
 יוֹלִים שֶׁמֵּהִפְכִּין מֵרַ לְמַתּוֹק, וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית
 כֵּן יִתְהַפֵּךְ לְטוֹב גְּמוּרָה, אֲזִי גַם הַשְּׁנִי
 יִתְהַפֵּךְ לְטוֹב גְּמוּר וְנִתְגַּדֵּל הַשֵּׁם, וְזֶהוּ וְאִגְדְּלָה
 שְׁמִי, וְזֶהוּ רִיחַ גְּדוֹל אֵל הַנִּשְׁמָה, בֵּין וְהַתְּבוֹנִן
 כִּי דָבָר עֲמוּק הוּא.

(2)
 (כ"ט)
 כ"ב

וְרֵאשִׁית חֲכָמָה שֶׁעַר הִירָאָה פִּי"ב, שָׂאֵלוּ אֵת רַבִּי
 עֲזַרְיָה כִּיצַד דִּין חֲבוֹט הַקֶּבֶר, אָמַר שָׂאֵלוּ לָהֶם בּוֹמֵן
 וְנִפְטָר אָדָם מִן הָעוֹלָם כֹּא מֵלֶאךָ הַמּוֹת וְיֹשֵׁב עַל
 הַיָּד וְנִמְכָּר אֹתוֹ בִּידוֹ וְאָמַר לוֹ קוֹם הַגִּידָה לִּי שְׁמִי,
 מִי לֹא גָלוּ וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שָׂאֵמָר הִיא הָעוֹלָם
 אֵינִי יוֹדֵעַ מִה שְׁמִי וְכוּ', הַחֹבֵב בְּקִצּוֹר שְׁלֵ"ה בְּעֵינָיו
 וְעוֹשֵׂה, הוּא מִמְּסַכָּת גִּיהוֹם נִדְפַס בְּאוֹצָר
 הַשֵּׁם.
 וְזֶה לֹא לְרַבֵּנוּ אֵרִיכּוֹת דְּבָרִים בְּעֵינֵי זֶה וּבְכַמְהָ
 קְדוּמוֹת בְּסִפְרֵי הַגְּדוֹל תּוֹכַחָה עַל אֵלּוּ שְׁשֵׁינוּ שְׁמֵם
 שְׁמוֹת לַעֲזוֹ וְכוּ"ב, עִי' לְהֵלֵךְ פִּי וְחִי עַה"פ וְיִשֵּׁם
 בְּיוֹן בְּמִצְרַיִם, וְגַם בְּרִישׁ פִּי שְׁמוֹת, וּבְבִנְיָ יִשְׁשֶׁבֶר
 שֶׁנִּסָּן מֵאֵמֶר ד' דְּרֹשׁ י' עִיד הַסּוּד (עַמ' שְׁמ"ה)
 וְסִפּוֹת מְהַרְצִיא סִימָן פִּי"ו אֹת ד' וְאֵילֶךְ, וְעִיקָר
 בְּרִישׁ בְּסִפְרֵי מֵעַן גַּנִּים פִּי"ג אֹת ה' שֵׁם הָאֵרֶץ מֵאֹד
 וְכוּ' לְבוֹ הַקּוֹעֵעַ אֵת רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל "הַמְשַׁכֵּלִים"
 שֶׁעָקְבוּ שְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל וְהִתְהַדְּדוּ בְּשְׁמוֹת הַגְּרוּיִם
 עַל כֵּן כָּל הַמִּצְוֹת עִי"ש וְבַהֲעֲרוּתֵינוּ.

(3)
 חכמה
 שמ

וְאִגְדְּלָה שְׁמִי. הֵנָּה זֶה וְדָאֵי לֹא יֵשֵׁן
 כַּפְּשׁוּטוֹ, כִּי מִה הֵנָּה יֵשׁ לְצַדִּיק
 הָאֱמִיתִי מִה שְׁשֵׁמוֹ הוֹלֵךְ וּמִפְּאָרִין אֹתוֹ
 לֹא שֵׁם בְּקִצָּה הָאֵרֶץ, הִרִי עֵיקֵר כּוֹנְנָתוֹ לְהַתְּבוֹנֵן
 כְּבוֹד שְׁמִים, אֵךְ צִ"ל וְאִגְדְּלָה שְׁמִי, שִׁיב
 שְׁמִי בְּשֵׁם גְּדוֹלָה שְׁנַעֲשֶׂה אֲבָרָהִם אֲבָרָה
 מִרְכָּבָה לְמֵדַת הַגְּדוֹלָה וְהַחֲסֵד כְּנוֹדֵעַ אֲמַר
 זִ"ל בְּבַהֲיָר אֲמָרָה מֵדַת הַחֲסֵד לִפְנֵי הַקֶּבֶ"ה
 יִמִּי הִיּוֹת אֲבָרָהִם בְּעוֹלָם לֹא הִיּוֹת צַדִּיק
 לְפַעוּל פְּעוּלָתִי כִּי אֲבָרָהִם עֵמֵד בְּמִקְוֵי.
 וְאִגְדְּלָה שְׁמִי שֶׁיְהִיָּה שְׁמִי גְּדוֹלָה, כִּי אֲבָרָהִם
 מִשְׁמֵשׁ לִפְנֵי כְמוֹ מֵדַת הַגְּדוֹלָה, וְהַבְּנִי.
 הִרְדַּשׁ עַל הַנִּשְׁמָה אָמַר וְאִגְדְּלָה שְׁמִי, כִּי לֹא
 נִשְׁמָה שִׁיּוֹרֶדֶת מִגְּבֵהֵי מְרוֹמִים אֵל הַגּוֹף נִלְוָה
 אֵלֶיהָ בְּגִזְרַת הַיּוֹצֵר נַפְשׁ הַבְּהֵמִית מִקְלָפָה
 נוֹגַהּ כְּנוֹדֵעַ [ס' הַתְּנִיָּא בְּשֵׁם עִ"ח שְׁעַר נִי פִ"ב], וְהִיא
 לְכָל אָדָם יֵשׁ לוֹ שֵׁם הוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַנִּשְׁמָה
 הַקָּדוֹשָׁה שְׁמִי בְּפִי אֲבִיו וְאֵמֶר
 וְלַעֲזוּמָת זֶה יֵשׁ לוֹ שֵׁם שֶׁל נַפְשׁ הַבְּהֵמִית דִּס"א
 עַל יְדֵי חִילוּפִים שׁוֹנִים וְצִירוּפִים אַחֵרִים
 וְכַגּוֹן מִשֵּׁה בְּקָדוֹשָׁה, שְׁמ"ה בְּסִט"א,
 בְּקָדוֹשָׁה, רִ"ע בְּס"א. וְהֵנָּה כְּשֶׁהָאָדָם נִמְכָּר
 אֲחֵר וְנַפְשׁ הַקָּדוֹשָׁה אֲזִי זֶה הַשֵּׁם עֵיקֵר הַשֵּׁם
 שֶׁלּוֹ לֹא יִתְפַּרַּד מִמֶּנּוּ גַם לְאַחַר פְּטִירָתוֹ
 וּבַהֲפֹךְ כְּשֶׁאָדָם נִמְשָׁךְ חִ"ו אַחֵר נִפְטָר
 הַבְּהֵמִית אֲזִי עֵיקֵר הַשֵּׁם שֶׁלּוֹ הוּא הַשֵּׁם דִּס"א

6
 11
 14

(4)
 חכמה
 שמ

וַיִּקַּח אֲבָרָהִם וְגַ' וַיֵּצֵאוּ לְלֶכֶת אֶרֶץ כְּנַעַן וַיִּבְנֵאוּ אֶרֶץ כְּנַעַן (יב, ה)

כָּל גְּדוֹל בְּעִבּוּדַת הָאָדָם יֵשׁ לְלִמּוּד מִפְּסוּק זֶה, אֲמַר הַמְשַׁגִּיחַ דְּבִי לֵיב
 חֲסֵמֵן זִצ"ל, חוֹבָה עַל הָאָדָם שְׁלֹא לְשַׁכּוּחַ אֶף לְרַגַע אֵת תְּכֵלִית חַיָּו,
 וְלַעֲלוֹם תִּהְיֶה מִטְרָתוֹ לְנֹגַד עֵינָיו בְּכָל עֵת. הִיטַח הַדַּעַת מִהַמְטְרָה, הוּא
 הַגּוֹרֵם לְנַפְלִוֹת וְלְרַפְיוֹן בְּעִבּוּדָתוֹ, וּמִבִּיא לְעֲצָלוּת וְלְכָל הַמְּסַתְעָף מִמֶּנָּה.
 לְפִיכֵךְ חוֹבָה עַל הָאָדָם לִשִּׁים לְנֹגַד עֵינָיו בְּכָל עֵת אֵת מַגְמָתוֹ וּמַחוּז חֲפָצוֹ,
 בְּדֹךְ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ בָּהּ, וְלִבְחוּן כָּל הָעֵת הָאָם דְּרָכּוּ אֲכַן מוֹבִילָה אֵל הַמְטְרָה
 שֶׁהִצִּיב לְעַצְמוֹ. וְכִמוֹ שְׁמַצִּינוּ אֲצֵל אֲבָרָהִם, שֶׁהַפְּסוּק מְדַגִּישׁ כִּי יֵצֵא בְּמִטְרָה
 לְלֶכֶת אֵל אֶרֶץ כְּנַעַן, וְאֲכַן הִשִּׁיג אֵת מִטְרָתוֹ וּבֵא לְאֶרֶץ כְּנַעַן.

עוֹד יוֹדֵעַ הָאָדָם, כִּי כְּדִי לְהַתְּקַדֵּם בְּעִבּוּדַת ה' אֵין צוֹרֵךְ בִּידְעוּת חֲדָשׁוֹת,
 צָרִיךְ רַק לְעוֹרֵר אֵת זְכוּרֹנוֹ בְּדְבָרִים הַיְדוּעִים לוֹ מִכְּבָר. וְזֹאת עַל יְדֵי
 שִׁיתְבוֹנוֹ בִּיקְרַת הַמַּעֲשִׂים שֶׁכָּבַר הוּא עוֹשֶׂה וְיַעֲמִיק לְעֵינָיו בְּעֵרְכֵם הַרְבֵּה,
 וּבְכֵךְ תִּהְיֶה דֶרֶךְ עֲלֵיתוֹ בְּרוּרָה, יִשְׂרָה וּמוֹבִילָה לְכוּן שֶׁל עֲלֵיהָ רְצוּפָה.

(2)

6) 180

פרק יז

(א) וַיֵּרָא ה' הַמַּרְאָה בְּכָל מְקוֹם הַיָּא
 מִדְרָגָה לְמִשְׁה מִן הַנְּבִיאָה.
 וְעַל זֶה אָמַר "וְשָׁמַיִ ה' לֹא נִוְדַעְתִּי
 לָהֶם" (שמות ו, ג) אֲנִי אֵל שְׂדֵי אֲנִי
 הוּא שֵׁשׁ דִּי בְּמִצִּיאוֹתַי לִפְעֻלָּה הַמִּיחָדָת
 לִי, וְהִיא הַכְּרִיאָה, שְׁלֹא יִפְל בַּה נוֹשָׂא
 מִתְּפַעֲלָא, וְלִכְן לֹא יִצְטָרֵךְ הַבּוֹרָא בְּפַעֲלוֹ
 שִׁיחִיָּה זִוְלָתוֹ שׁוֹם נִמְצָא בְּמִצִּיאוֹתָא, וְהַפֶּךְ
 זֶה יִקְרָה לְכָל נִמְצָא זִוְלַת הַבּוֹרָא, כִּי
 אֲמָנָם לֹא יִפְעַל שׁוֹם פִּעַל זִוְלָתוֹ, אִם
 לֹא נִמְצָא אִיזָה נוֹשָׂא מִתְּפַעֲלָא מִמֶּנּוּ, וְכֵן
 לֹא יִתְּפַעֵל שׁוֹם מִתְּפַעֲלָא, אִם לֹא יִמְצָא

אִיזָה פִּעַל שִׁיפְעַל בּוֹ, וְהַמָּזָה יִתְּחַיֵּב בְּמוֹפֵת
 רְאִיָּה מִצִּיאוֹת הַבּוֹרָא וְיִחַדְדוּ וְיִשְׁלַמּוּת
 פִּעֲלוֹ עַל כָּל פִּעַל זִוְלָתוֹ אֲצֵל כָּל מִתְּבֻנָּה.
 וְכָל זֶה הוֹרָה הָאֵל יִתְּבַרֵךְ לְאַבּוֹתָא, אֲמָנָם
 מוֹפֵת סָבֵה עַל הַכְּרִיאָה הַיּוֹצֵא מִן הַשָּׁם
 הַמִּיחָדָת, לֹא הוֹדִיעַ עַד מִשְׁה רַבְּנֵי, כְּאִמְרוּ
 "בְּאֵרָא וְכוּ" וְשָׁמַי ה' לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם" 11.
 הַתְּהַלְלָה, בְּכָל אֲשֶׁר תִּפְנֶה שָׁם וְיֵא, לְפָנֵי
 כְּמִסְתַּפֵּל בִּי לְדַעַת דְּרַכִּי 12, כְּפִי הָאֲפִשֵׁר
 אֲצִלָּךְ, כְּעִנְיָן "שְׁחִיחִי ה' לְנִגְדֵי תְּמִיד"
 (תהלים טז, ח) וְהִיחָה תְּמִימִים, וְקִנְיָה הַשְּׁלַמּוּת
 הָאֲפִשֵׁר לְמִין הָאֲנוּשֵׁי 13: - הַשְּׁפֵל וְיִדְוַע
 אוֹתִי בִּידְעַת דְּרַכִּי 14, וְכִהְדִּמּוּתָךְ אֵלַי כְּפִי
 הָאֲפִשֵׁר אֲצִלָּךְ 15, כִּי אֲמָנָם פִּעֲלַת כָּל נִמְצָא
 תוֹרָה, עַל צִוְרָתוֹ, כְּאִמְרוּ "הוֹדַעְנִי נָא אֵת
 דְּרַכֶּךָ, וְאִדְוַע" 16 (שמות לג, יג), וְזֶה הוּא
 הַשְּׁלַמּוּת הָאֲחֵרוֹן 17 לְמִין הָאֲנוּשֵׁי, וְהַמְּבַרֵךְ
 מֵאֵת הָאֵל יִתְּבַרֵךְ בְּכְרִיאָה, כְּאִמְרוּ "נַעֲשֶׂה
 אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמּוּתֵנוּ" (לעיל א, כו).

מה שאין כן אם מקבל האדם על עצמו הנהגות חדשות, ומתחדשות בו
 שאיפות לעניינים גבוהים, במשך זמן מה הוא הולך לקראת המטרה
 שהציב לעצמו, אך כעבור תקופה מסוימת, העניין נחלש והולך, עד
 שלעתים נשכח ממנו לגמרי. וזאת משום שאין הוא מעריך את המעשים
 השגורים אצלו ומזלזל בהם, ולכן מחפש לו מעשים כבירים ומרשימים,
 הגדולים מכפי מדתו ולבסוף אינו יכול להחזיק בהם מעמד לאורך זמן, וכך
 מאבד גם את מה שכבר יש בידו. ונמצא שדוקא המעשים הכבירים
 מרחיקים אותו מהצעידה הבטוחה במסלול העלייה.

וזהו שכתוב "ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנען", פירושו, שבכל
 פסיעה ופסיעה שפטע אברהם אבינו בדרכו לארץ כנען, נתחדש אצלו
 הציורי שנצטווה מפי ה', "ללכת ארצה כנען", גם בהיותו בפסיעה אחת
 סמוך לארץ כנען, הייתה אצלו מטרת קיום ציווי ה' יתברך, בדיוק כפי
 שהיתה בראשית דרכו, כאילו רק עכשיו נצטווה, וזו היא מעלה עליונה.

מקום למציאות אחרת בבריאה. 7. כי כל
 הבריאה כולה מורכבת מיחסי גומלים של
 פועל-מתפעל, ומתפעל-פועל, כאשר מחוצה
 לה השייך הפועל תמיד גם בלי שיש על מה
 שיפעל, ואינו מתפעל גם כאשר יש כוחות
 מחוצה לו הפועלים וגם כאשר בכלל אין
 מציאות מחוצה לו. 8. רמב"ם שם הלכה

7) ציון
 8) יורה דעה

(שם ברש"י: "יודעים רבונם ומתכוונים למרוד בו". כיצד מידיעת רבוננו יוצאת
 מרידה? הרי מכירים את הבורא עולם ומאמינים בו, ואיך מאמונה בבורא עולם יוצאת
 התמרדות?)

זה ענין עמוק. הסבא מקלם מבאר, כתוב "יודעת היום והשבות אל לבבך" (דברים
 ה, ט) - "אמונה" צריך להשיב אל הלב. זאת אומרת, צריך להכניס את האמונה כל
 כך לתוך תוכו של האדם, שכל הכחות שלו - כחות הגוף וכחות הנפש - יושפעו
 מהאמונה, וזה הכוונה "והשבות אל לבבך". אבל אם האדם איננו משיב את האמונה
 אל לבו אלא היא נשארת ידיעה בראשו, אי"כ כחות הגוף אינם רוצים לקבל את
 האמונה, כי האמונה כובלת את האדם. אדם שיודע ומאמין באמת שיש בורא לעולם,
 והבורא עולם עושה דין, זה כובל אותו שהוא לא יוכל להתנהג בחופשיות כרצונו.
 ולכן כשהאמונה נשארת רק בראש והכחות בלב לא מושפעים מהאמונה - הם
 מתמרדים נגד האמונה. נמצא שדוקא מ"היודע את רבוננו" יוצא ה"מתכוון למרוד" 12.
 זה מענין שעל אנשים רבים אומרים חז"ל שהם היו יודעים את רבונם ומתכוונים
 למרוד בו, אבל בכלום נאמר לשון "יודע" ולא לשון "מכיר", כי "מכיר" היינו הכרה
 בלב, מהכרה בלב לא יוצאת מרידה. רק כשהאמונה נשארת בגדר "יודע" או זה גורם
 לכחות הלב למרוד, "יודע רבוננו ומתכוון למרוד בו".

לקנות דוד שמש שכתוב עליו 'נמרוד'

שאלה אדם שמציעים לו לקנות דוד שמש, מחברה שקוראה לעצמה 'נמרוד',
 וכן כתוב באותיות גדולות על הדוד, דוד זה אמור להיות ממוקם
 במקום גבוה וכולם יראו זאת, האם מותר לקנותו? כי הרי נמרוד נלחם
 בהש"ת כמו שכתוב 'אז הוחל לקרא בשם ה'?"

תשובה נאמר כיומא (דף לה ע"ב) 'ושם רשעים ירקבו', אמר רבי אלעזר
 רקביבות העלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו [של רשעים].
 ופירש"י לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. ויש להסתפק האם רק לקרוא
 לבנו בשם אסור, או גם להזכיר את שמו אסור.

9) שו"ת
 10) שו"ת
 11) שו"ת

3

(כ) ע"ז א"ק

(כ) ע"ז א"ק

והנה כתב בשו"ת הרמ"א (סימן מא) שכל הנאמר ביומא, היינו שלא לקרות אחר על שמם, אבל שלא להזכיר הרשע עצמו לא מצינו, שהרי התורה והנביאים וכל התלמוד מלאים מזה בהזכירן שם הרשעים שעברו, ולא גרע שם הרשע משם עבודה זרה עצמה שנאמר בה 'לא ישמע על פיך' (שמות כג ג), ומכל מקום מותר להזכירה בכל שם שאינו לשבח אלא לגנאי, וכמו שאמרו (ע"ז מו ע"א) אם קורין לה בית גליא קורין לה בית כריא. וה"ה אם היה שמה מתחלה כן שלא לשבח מותר להזכירה באותו שם, כדאיתא במרדכי (ע"ז פ"א סימן תתט) יעו"ש.

ובשו"ת יוסף אומץ (סימן יא) הקשה על הרמ"א מהתוס' במגילה (דף כג ע"א ד"ה אמר) שאין גורסין בגמרא יעקב מינאה שאם היה מין לא היה מזכירו | יעקב דהא כתיב ושם רשעים ירקב. הרי דהתוס' כתבו בפירוש דאין להזכיר שם הרשע ומכאן זה מחקו מ"ש בש"ס יעקב מינאה וכתבו דגרסינן יעקב מצעה, וזה כנגד היסוד שכתב הרמ"א. ומה שהביא ראייה מן התורה והנביאים וכל התלמוד דמזכירין שם הרשעים אינה ראייה, דהרי אמרו בסנהדרין (דף סג ע"ב) אמר רבי יוחנן כל ע"ז הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה, וכי היכי | דהתורה הזכירה שמות הרשעים יהא שרי לן להזכירם. ומה שהתורה הזכירה שמות ע"ז יש בו סוד והכא נמי הזכירה הרשעים.

לכאורה לאור זאת מותר לקנות דוד שמש שכתוב עליו נמרוד, שהרי לדעת הרמ"א אין איסור כלל להזכיר שמם, ורק לבן אין לקרות בשמם,

ואף לדעת החיד"א שאוסר להזכיר שמם, מכל מקום מודה ששם הכתוב בתורה מותר.

יש עוד צד להתיר, שהנה נאמר בעירובין (דף נג ע"א) 'זיהי בימי אמרפלי רב ושמואל חד אמר נמרוד שמו, ולמה נקרא שמו אמרפל שאמר והפיל לאברהם אבינו בתוך כבשן האש, וחד אמר אמרפל שמו, ולמה נקרא שמו נמרוד שהמריד את כל העולם כולו עליו במלכותו. וכתב בתורת חיים יש לומר דנפקא מינה להא דאיתא ביומא ושם רשעים ירקב דלא מסקינן בשמייהו, למ"ד אמרפל שמו המוכהק ונמרוד כינוי הוא על שהמריד כו', יכול האדם לקרות שם בנו נמרוד ולא אמרפל, ולמ"ד נמרוד הוא שם המוכהק ואמרפל כינוי על שאמר פול וכו' הוי איפכא.

אך מסתבר יותר שאסור כינון שבחרו שם כזה שיסודו מרד באלקים, ובפרט | שהמיקום שלו יהי על מרומי קרת, ובאותיות גדולות ומאירות, הגע עצמך אדם רשע שנלחם באבותיו, האם יסכים שהשם שלו יתנוסס בראש חוצות על גג. שלו? ונראה שצריך לבקש מהתבריה שתמחוק אות אחד מהשם נמרוד, או שתוסיף באותיות גדולות שרי" כלומר שם רשעים ירקב, ואם אין לו דרך | אחרת לא יקנה דוד כזה. ונראה דמותר לתת לחמור שם נמרוד כי בזיון הוא, והוא אמת כי נמרוד הוא מהעם הדומה לחמור.

הבריאה עד דוד פחות מג' אלפים שנה, וכל זה 'קדימה' גקרא, וכאשר היה כאן קדימה - לפי זה היה להם חיות ארוך והמשך לזמן, כי מה שהקדים מציאתן מורה על התיחסות שיש להם לעולם הזה ביותר.

ולפיכך הנולדים קודם המבול היה חייהם ארוכים הרבה ביותר, כי היה להם קדימה לגמרי, שאחר המבול היה עולם חדש, ואותן שהיו קודם המבול היו קודמים, שהיו בעולם שעבר, ולפיכך היה חייהם ארוכים הרבה מאד, ודבר זה מביא, ולפיכך אין ראייה מדורות האלו, כי היו מחולקים לגמרי,

1 ואולי אם יתמה האדם שיהיה הרשע כל כך חי, שהרי המבול היה בשנת אלף ותרנ"ו שנה לבריאת עולם (כ"ט לפ"ל י"ב, ו) ומלחמות עוג' היה קרוב לשני אלפים וחמש מאות, קושיא זאת קושיא של כלום, שכבר היו תמהים גם בן על חילוק הדורות שהיו קודם המבול - ואחר המבול, ואשר הם בזמן הזה, כי זה המחלוקת אשר יש לי עם אותם האנשים, כי הם יביטו אל הטבע בלבד, מעיינים במורכב, וכל מה אשר יגזרו על המורכב יגזרו על נשואו - והוא הצורה והנפש, שהצורה נתלה בנושא, וכאשר גזרו על המורכב מיתה והפסד - יגזרו על הצורה גם כן. ואני אומר ההפך, כי כל אשר גזרו על נשואו - והוא הנפש לפי עניינו - גזרו על החומר שהוא טפל אצלו, ולפי ענין הצורה בערך זה ויחוס זה מתחבר חומר אליו בטבע, שאם הצורה ראויה מצד עצמה להמשך המציאות יתחבר לה דומה, הוא החומר שראוי לזה גם כן. כלל הדבר - כפי אשר ראוי לצורה יש לה חבור חומר.

2 ומפני שיש חילוק והבדל בין הדורות כמו שהתבאר, נ' פירוש העולם יש לו התחלה ויש לו סוף, ככל הדברים אין התחלה וסוף שוים, וזהו שגורם שנוי בנמצאים, לפי קרבתם אל התחלה ואל הסוף, וזהו הראיה הגדולה שיש על חידוש העולם מה שהענינים רואות, כמו שיתבאר במקומו בעזה"ש. מסגולת ההתחלה שהוא יותר ראוי למציאות מדבר שהוא קרוב אל הסוף, שהרי ההתחלה נמצא ראשון, וההתחלה תנאי במציאות הסוף, שלא ימצא הסוף אלא אם קדם נמצא ההתחלה, ואין להתחלה שום תנאי, ודבר שנמצא בלי תנאי מציאותו יותר מדבר שיש למציאותו תנאי, ודבר זה בעולם אחד ויש בו התחלה וסוף, אבל לעתיד בריאה חדשה יברא, והתחלה חדשה תהיה בעולם, ומפני שינוי הראש והסוף יש שינוי לכלל צורת העולם, ומזה הגיע שינוי לצורת הנמצאים בעולם בהתחלה ובסוף, כמו שהתבאר. [ו]נתחבר אל כל אחד ואחד חומר לפי עניינו הראוי לו; והדברים הקרובים אל הכריאה קרובים אל המציאות יותר, שהרי הם קודמים בכריאה, ודבר זה שהם נבראו קודם מורה שהם קרובים אל המציאות, וקדימת מציאתן - נמשך אחריו צורתו, והבדל שלהן - מצד צורתן, ולפיכך קדימת בריאתן נמשך אחריו הצורה, וזה שגורם אריכות מציאתן גם כן, והכל ימשך אחר הצורה. ואל תאמר חלילה כי המשך מציאתן יורה על עילוי צורתן, כי דבר זה אינו

31 ימצא הסוף אלא אם קדם נמצא ההתחלה, ואין להתחלה שום תנאי, ודבר שנמצא בלי תנאי מציאותו יותר מדבר שיש למציאותו תנאי, ודבר זה בעולם אחד ויש בו התחלה וסוף, אבל לעתיד בריאה חדשה יברא, והתחלה חדשה תהיה בעולם, ומפני שינוי הראש והסוף יש שינוי לכלל צורת העולם, ומזה הגיע שינוי לצורת הנמצאים בעולם בהתחלה ובסוף, כמו שהתבאר. [ו]נתחבר אל כל אחד ואחד חומר לפי עניינו הראוי לו; והדברים הקרובים אל הכריאה קרובים אל המציאות יותר, שהרי הם קודמים בכריאה, ודבר זה שהם נבראו קודם מורה שהם קרובים אל המציאות, וקדימת מציאתן - נמשך אחריו צורתו, והבדל שלהן - מצד צורתן, ולפיכך קדימת בריאתן נמשך אחריו הצורה, וזה שגורם אריכות מציאתן גם כן, והכל ימשך אחר הצורה. ואל תאמר חלילה כי המשך מציאתן יורה על עילוי צורתן, כי דבר זה אינו

36 כן, כי עליו הצורה ומעלתה בפני עצמה, וקדימת המציאות בפני עצמה. ואל יקשה לך שאם כן היה ראוי שיהיה דבר זה נמשך ויהיה תמיד כך פוחת והולך חיי האדם, קושיא זאת היא קושיא של כלום, שאין עוד השתנות והבדל בצורה, כי דבר זה היה נוהג עד זמן דוד, ולא שייך יותר מזה קדימה, כי נקרא 'קדימה' דבר שהוא מוקדם, ודבר זה אין קדימה אחר שעבר זמן חצי ימי עולם, כי מזמן

51 ואל יקשה לך שאם כן היה ראוי שיהיה דבר זה נמשך ויהיה תמיד כך פוחת והולך חיי האדם, קושיא זאת היא קושיא של כלום, שאין עוד השתנות והבדל בצורה, כי דבר זה היה נוהג עד זמן דוד, ולא שייך יותר מזה קדימה, כי נקרא 'קדימה' דבר שהוא מוקדם, ודבר זה אין קדימה אחר שעבר זמן חצי ימי עולם, כי מזמן

4

אמונה התמימה של עם ישראל - ירושה מאברהם

ויאמר אברם אל מלך סדם הרמתי ידי אל ה' אל עליין קנה שמים וארץ. אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקה מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם" (יד, כב-כג)

אמר רבא: בשכר שאמר אברהם אבינו "אם מחוט ועד שרוך נעל", זכו בניו לשתי מצוות לחוט של תכלת ורצועה של תפילין וכו' (חולין פט).

צריך ביאור מה המדה כנגד מדה בזה?

עוד צריך להבין, מה אכפת לו לאברהם אם יאמר אבימלך "אני העשרתי את אברהם" הלא אברהם יודע את האמת, שאין בדבורים אלו שחר וכולם שקר מיסודם, שהרי העושר היה כבר לאברהם קודם לכן ומה אכפת לו מפטופטי סרק אלו?

אלא נראה לומר, דמעשיו של אברהם אבינו היו כולם, כדי ללמד את בניו אחריו את הדרך אשר ילכו ואת המעשה אשר יעשו, ואפילו אם לעצמו באותה

שעה לא היה צורך באותה פעולה, הנה עושה אותה כדי שילמדו ממנו דורות הבאים וכאשר עשה כן יעשו, וישאבו ממנו את הכוחות להתמודד בזמנים הקשים שלהיו להם באמונה.

ולכן כאשר בא מלך סדם אמר לו, קח את הכסף ואל תאמר אני העשרתי את אברהם, כדי שיתחנכו דורות הבאים שרק ה' הוא המעשיר ולא זולתו. והנה אנו רואים בכל משך הדורות הרבה בני אדם ואפילו מפשוטי העם, אשר האמונה בה' אצלם חזקה עד מאוד, ותמיד אומרים בפה מלא, כל מה שיש לנו עושר, כבוד, חכמה וכו', הכל מאת ה' יתברך, המשגיח עלינו בכל עת ובכל שעה, לא כוחי ולא עוצם ידי הבאני לזה ולא פלוני ולא אלמוני, אלא כולם שליחים הם של רבונו של עולם. יש להתבונן מנין שאבו את כל זה? ואיך חדורה אצלם האמונה הזאת? אלא אברהם, אב האומה, שמיאן לקחת מאת אבימלך - בשר ודם, בכדי שלא יאמר אני העשרתי את אברם, הוא אשר השבט והנחל לכל צאצאיו אחריו אמונה זו, שרק ה' הוא המעשיר והוא הנותן לעשות חיל.

כעין זה כתב הגר"ח מוולוז'ין וצ"ל ("רוח חיים" פ"ה מ"ג), דמה שיש לאדם התעוררות ללכת לארץ הקודש הוא - מנסיון שעבר אברהם בלך לך מארץ אל הארץ אשר ארצך. ומה שיש התעוררות לקבל כל דעבדין משמיא לטב - מנסיון הרעב שלא הרחר אחרי מדות השי"ת. וכן מה שמוסרים בני"א עצמם על קדוש ה' - ממה שמסר נפשו באור כשדים וזה שאמר "מתהלך בתומו צדיק אשרי בניו אחריו" (משלי כ). כן נוסף אנו, מה שבני אדם כל פעולה שעושים, וכל מה שמקבלים תולים הכל בבורא ית', אמונה זאת שאבו מאברהם שלא רצה לקחת כלום מאבימלך שלא יאמר "אני העשרתי את אברהם".

ומכיון שדאג אברהם במעשה זה לאמונה של דורות הבאים, אמר לו הקב"ה שיתן לבניו שתי מצוות שיהיו עליהם בתמידות - תפילין וציצית, וענין יתחזק באמונה בכל ימי חייהם, ששתי מצוות אלו באים לזכרון באמונת ה' ית'.

ואפילו אם היה חי כל כך עוג אין תמיד. ואם לך עוד מפקפק, אף על גב שאין פקפוק, הלא קושיא זאת לאו כלום הוא, שאין אתה צריך לומר שהוא בעצמו פלט מדור המבול, אלא אם האב הראשון פליט מדור המבול - שפיר הוא דנקרא "פליט". ואף על גב שתמצא בפרק פרת חטאת (נמש ק"ג): כי עוג הוא שפלט מן דור המבול, אין זה קושיא, דהא מצאנו שנקרא האב ובנו ובן בנו וכן כולם בשם אחר, ובפרט כאשר הם נבדלים בענין מה מן הכלל, ויש בהם דבר מיוחד שנתיחד כמו שהיה בעוג, שיקרא האב ובנו ובן בנו בשם אחד, כי בא השם על אותו דבר שנתיחד בו ואתו דבר גורם שנחשבו כאיש אחד, שהיו הם מיוחדים בדבר מה. ודבר זה מבואר מאוד, כמו שיקרא כל מין אדם בשם אחד בעבור שנתיחדו בענין אחד. ואם כן קושיא זאת של כלום. ואם יקשה לך דהא כתיב (נעל ו, כג) "וישאר אך נח ואשר אתו בתיבה" (קוסי הלא"ס), אמרו בזבחים פרק פרת חטאת (ק"ג): דאף עוג היה בתיבה, כדאיתא התם. ואף על גב דלא כתב

זה בפירוש בתורה, לא חשיב בתורה בפירוש אלא אותן שנשאר להם זרע עד סוף כל הדורות, אבל עוג הוא וזרעו נאבדו (נמזני כה, לט), ולא היה להם קיום. ואם תאמר למה פלטו לעוג מן המבול, דאין לומר שהיה ראוי להנצל בשביל צדקותיו, דהא רשע גמור היה, ועוד דבפרשת וירא (לעל י, ג) פירש רש"י שלא היה אברהם מתפלל על פחות מי - ועל ידי צידוק, משום שאמר נח ואשרו ובניו ונשיהם הרי שמנהגו, ועל ידי צידוקו הרי ט' לא הצילו את דורם, אם כן קשיא הרי ט' היו עם עוג, וחשם יתברך מצטרף עליהם, ואין לומר בשביל שלא הגיע לעונשיהם, דאם כן בני דורם ינצלו כל אשר הם פחות מן ק', אלא על כרחך ינצלו אותם שלא הגיעו לק' מתו במבול בשביל אבותם, דבעון אבות בנים מתים (נלא עמ' ג:), תביי נח שהיה צדיק אמרו (צ"ט, ט, ג) שבניו נצולו בשביל שלא הגיעו לעונשין, ואפשר לומר כי

בשאריו השם כדי שיבא משה ויהרג אותו (נמסמ ג"ג). ונראה בזה חסדי הקב"ה עם הצדיקים ואשר עשה להם, ולפיכך אמר דוד "לסיתון האמורי ולעוג מלך הבשן", ואלו שניהם אחים היו (מס' פ"ג), ופלטו מן המבול להראות בהם חסדי הקב"ה.

אמנם לי נראה כי פלטו מן המבול שהיו מבני שמחזי, כדאיתא בפרק פרת חטאת, והיה בו ענין אלקית ביותר, אין ראוי מצד עצמו למות על ידי המים כי אם על ידי משה איש האלהים (נמס' ג' ג'), שהיה גובר עליו כצד מעלתו האלהית, כי המים הם פחותי המדרגה, ואין ראוי מצד עצמו לאבד בהם כח עוג, ודבר הזה הוא ענין מופלג בחכמה מאוד, ואין להאריך במקום הזה:

31

אמונה פשוטה

מעשה היה ביהודי פשוט שהיה עובד אצל פריץ בחכירות, והיה מקבל ממנו את פרנסתו. מדי פעם היה מתעניין הפריץ איך העבודה? איך הפרנסה? תמיד היה עונה לו "ברוך ה'" "הכל מאת ה'". הפריץ היה מאוד מתרגז אני הוא שמביא לך את העבודה והפרנסה ומדוע הנך אומר הכל מאת ה', וכך היה הדבר חוזר על עצמו. עד שפעם אחת פקעה סבלנותו של הפריץ, הדבר היה קרוב לחג הפסח, אמר לו הפריץ לך למי שאתה מאמין שיתן לך את הפרנסה, סלקו מעבודתו והפסיק לו את פרנסתו. היהודי הלך לביתו בפחי נפש, יושבים הוא ובני ביתו רעבים לפת לחם וצמאים למים ואין, והנה מתקרב חג הפסח כולם מתעסקים בצרכי החג והוא ובני ביתו יושבים עצובים בביתם.

הפריץ היה מאד גאה, ומדי פעם היה עובר ליד ביתו של היהודי בכדי להרגיז אותו ולהוכיח לו אשר הוא היה מפרנסו ולא אחר. יום אחד ירד הפריץ לאוצרותיו בכדי לבדוק את מטבעות הזהב שלו אם הם מזוייפים אם לאו. הבדיקה היתה נעשית ע"י שהיו מכניסים מטבע לפה וכוססים אותו וע"י צליל מיוחד היו יודעים אם המטבע מזויף אם לאו. וכך עשה. ישב ובדק מטבע אחר מטבע ושמח שמחה גדולה על עושרו. היה לו בביתו קוף שבו השתעשע. הקוף ראה את מעשה הפריץ, ולאחר שעזב את האוצר לקח הקוף את כל המטבעות ועשה כמעשהו והכניס לפיו מטבע אחר מטבע. אך הקוף לא ידע שבעליו פלט את המטבעות החוצה, על כן בלע את כל המטבעות וכשגמר לבלוע את כל המטבעות נחנק ומת.

כאשר ראה הפריץ את הקוף מת. אמר זו הזדמנות להרגיז את היהודי, על כן באמצע הלילה כשכולם ישנים לקח את נבלת הקוף וזרקו אצל חצרו של היהודי המסכן... באמצע הלילה שמע היהודי חבטה בחצר, מיד יצא לראות מה קרה שם, והנה הוא רואה נבלת קוף מושלכת בחצר וכשהתבונן ראה משהו נוצץ מפיו, משהתקרב והנה היתה זו מטבע זהב... לקח את נבלת הקוף לביתו ונוכח לראות שפולט עוד ועוד מטבעות זהב, פתח את בטנו ומצא בתוכו כמויות גדולות של דינרי זהב. מיד הודה לה' על כל הטובה שגמל עמו והמציא לו מציאה גדולה ויקרה.

ויהי ערב פסח קרב ובא, הלך היהודי לשוק וקנה את כל צרכי החג ביד נדיבה, קנה בגדים לכל משפחתו כיד המלך. והוסיף להזמין את כל מכריו שיבואו אליו, ויחגגו אתו את ליל הסדר. וכן עשה את הסדר ברוב פאר והדר כבני מלכים ממש.

ויאמר הפריץ בלבו אלך בלילה זה ליד ביתו של היהודי. ודאי כבר למד את חלקה, שאני הוא המפרנס ולא אחר, דאיך יחגגו את הפסח ואין לו עבודה... הלך ליד ביתו של היהודי והופתע לראותו יושב שם הוא וכל משפחתו, ואורחים רבים מסיבים כבני מלכים, שרים, צוהלים ושמחים. התפלא מאוד למראה עיניו, נכנס לביתו ושאלו מנין לך כל זה? שוב ענה לו היהודי "הכל מאת ה'", וסיפר לו את המעשה הנ"ל ונוכח לדעת שאכן הכל מאת ה'.